



Wymogi Wzajemnej Zgodności (cross-compliance)

Informacje dotyczące wymogów wzajemnej zgodności dla rolników
ubiegających się o płatności bezpośrednie
i wsparcie w ramach niektórych działań nieinwestycyjnych
PROW 2007-2013



Szanowni Państwo, Drodzy Rolnicy,

Pragnę przekazać Państwu niniejszą broszurę przygotowaną w celu upowszechnienia informacji na temat wymogów wzajemnej zgodności.

Wymogi wzajemnej zgodności, dotyczące zarządzania gospodarstwem obowiązują już w prawodawstwie krajowym. Nowym elementem jest jedynie wprowadzenie kontroli gospodarstw w tym zakresie od stycznia 2009 r. i powiązanie wysokości przyznawanych płatności bezpośrednich oraz niektórych płatności w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 z przestrzeganiem tych przepisów.

Pragnę nadmienić, iż powyższe wymogi dotyczą wszystkich rolników w Unii Europejskiej.

Większość rolników w Polsce dobrze dba o ziemię rolniczą i zwierzęta gospodarskie, w związku z tym nie będą to wymagania trudne do spełnienia.

Mam nadzieję, że niniejsza publikacja przybliży Państwu tę niełatwą problematykę, dlatego zachęcam do zapoznania się z informacjami zawartymi w publikacji.

Ci z Państwa, którzy po przeczytaniu broszury będą mieli wątpliwości, pytania lub chcieliby poszerzyć swoją wiedzę na ten temat, powinni skontaktować się z pracownikami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa lub ośrodków doradztwa rolniczego.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi



Marek Sawicki

WPROWADZENIE

Od 1 stycznia 2009 roku w Polsce wysokość przyznawanych płatności bezpośrednich oraz niektórych płatności realizowanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) 2007-2013 (płatności z tytułu wspierania gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania [ONW], zalesianie gruntów rolnych, program rolnośrodowiskowy), uzależniona będzie od **spełnienia przez rolników wymogów wzajemnej zgodności** (ang. cross-compliance).

UWAGA: Niniejsza broszura ma charakter wyłącznie informacyjny i nie zastępuje prawa obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej. Treść broszury nie może być podstawą do jakichkolwiek roszczeń prawnych.

Informacje zawarte w broszurze są zgodne ze stanem prawnym obowiązującym na dzień złożenia broszury do druku. Mogą one ulec zmianie, w wyniku nowelizacji przepisów prawa. Aktualne wymagania dostępne są na stronach internetowych instytucji wymienionych w dalszej części opracowania.*

* Tekst zaakceptowany do druku: 20 października 2008 r.

SPIS TREŚCI

WZAJEMNA ZGODNOŚĆ - PODSTAWOWE INFORMACJE.....	4
WYMOGI WZAJEMNEJ ZGODNOŚCI OBOWIĄZUJĄCE OD 1 STYCZNIA 2009 r.	8
I. ŚRODOWISKO NATURALNE.....	8
1. Ochrona dzikiego ptactwa i siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.....	8
1.1. Ochrona dzikiego ptactwa (dyrektywa ptasia)	9
1.2. Ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (dyrektywa siedliskowa).....	10
2. Ochrona wód podziemnych przed zanieczyszczeniem spowodowanym przez niektóre substancje niebezpieczne.....	11
3. Ochrona środowiska, w szczególności gleby, w przypadku stosowania osadów ściekowych w rolnictwie.....	12
4. Ochrona wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego.....	14
II. IDENTYFIKACJA I REJESTRACJA ZWIERZĄT.....	20
III. DOBRA KULTURA ROLNA ZGODNA Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA - MINIMALNE NORMY.....	24
IV. SANKCJE.....	27
V. ZAŁĄCZNIKI.....	28

WZAJEMNA ZGODNOŚĆ - PODSTAWOWE INFORMACJE

CO TO JEST WZAJEMNA ZGODNOŚĆ?

W wyniku reformy Wspólnej Polityki Rolnej w 2003 roku, która zasadniczo zmieniła sposób wsparcia rolnictwa w Unii Europejskiej wprowadzono tzw. Płatność Jednolitą (SPS), która zastąpiła większość dotychczasowych płatności bezpośrednich, specyficznych dla poszczególnych sektorów produkcji rolnej. Płatność Jednolita oddzielona od struktury i wielkości produkcji (ang. decoupled) daje rolnikowi wolny wybór w produkowaniu tego, czego potrzebuje rynek, jednocześnie zapewniając wsparcie dochodów. Otrzymanie płatności nie jest już zatem związane z prowadzeniem określonej produkcji, ale zostało uzależnione od przestrzegania przez rolników już obowiązującego prawodawstwa dotyczącego:

1. Utrzymania gruntów, wchodzących w skład gospodarstwa, w dobrej kulturze rolnej zgodnej z ochroną środowiska (określonej w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie minimalnych norm (Dz. U. 07. 46.306),
2. Podstawowych wymogów z zakresu zarządzania określonych w załączniku III do rozporządzenia Rady nr 1782/2003, które zostały podzielone na trzy obszary:

Obszar A, który obejmuje:

- Zagadnienia ochrony środowiska naturalnego,
- Identyfikację i rejestrację zwierząt.

Obszar B, obejmujący :

- Zdrowie publiczne,
- Zdrowie zwierząt, zgłaszanie niektórych chorób,
- Zdrowotność roślin.

Obszar C, w którym zawiera się:

- Dobrostan zwierząt.

W terminologii przyjętej w Unii Europejskiej ten nowy element systemu płatności został określony jako **wymogi wzajemnej zgodności** (ang. cross-compliance).

W państwach UE-15 system kontroli przestrzegania wymogów wzajemnej zgodności był wdrażany stopniowo w latach 2005, 2006 i 2007. Natomiast rolników w nowych państwach członkowskich, w tym w Polsce, dotychczas obowiązywało przestrzeganie wymogów dobrej kultury rolnej (minimalne normy). Do końca 2008 r. rolnicy nie byli kontrolowani z zakresu pozostałych wymogów wzajemnej zgodności w połączeniu z płatnościami bezpośrednimi.

OD KIEDY WZAJEMNA ZGODNOŚĆ BĘDZIE OBOWIĄZYWAŁA W POLSCE?

W nowych państwach członkowskich UE, w tym w Polsce, wymogi wzajemnej zgodności będą wdrażane stopniowo (Tabela 1). Od 1 stycznia 2009 roku zaczną obowiązywać wymogi z obszaru A. Zgodnie z aktualnym stanem prawnym wymogi z obszaru B i C wdrażane będą od 2011 roku¹. Natomiast w ramach Przeglądu WPR (*ang. Health Check*) Polska wnioskuje, aby wymogi z obszaru C obowiązywały od późniejszego terminu.

Tabela 1. Obszary wymagań i etapy wdrażania

Obszar A (1 stycznia 2009 r.)
<u>Ochrona środowiska naturalnego</u> 1: Ochrona dzikiego ptactwa 2: Ochrona wód podziemnych przed zanieczyszczeniem spowodowanym przez niektóre substancje niebezpieczne 3: Zasady stosowania osadów ściekowych w rolnictwie 4: Ochrona wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego 5: Ochrona dzikiej fauny i flory
<u>Identyfikacja i rejestracja zwierząt</u> 6 - 8a: Identyfikacja i rejestracja zwierząt

¹ Stan prawny na dzień oddania niniejszej broszury do druku.

Obszar B (1 stycznia 2011 r.)

Zdrowie publiczne, zdrowie zwierząt, zgłaszanie niektórych chorób oraz zdrowotność roślin

- 9:** Zdrowotność roślin
- 10:** Zakaz stosowania związków o działaniu hormonalnym, tyreostatycznymi i beta-agonistycznym
- 11:** Bezpieczeństwo żywności i pasz
- 12:** Zapobieganie, kontrola i zwalczanie niektórych pasażowalnych encefalopatii
- 13-15:** Zgłaszanie niektórych chorób zakaźnych zwierząt

Obszar C (1 stycznia 2011 r.)

- 16-18:** Dobrostan zwierząt
 - minimalne normy ochrony cieląt
 - minimalne normy ochrony świń
 - ochrona zwierząt gospodarskich

KTO JEST OBOWIĄZANY DO PRZESTRZEGANIA WYMOGÓW WZAJEMNEJ ZGODNOŚCI ?

Do przestrzegania wymogów wzajemnej zgodności obowiązani są wszyscy rolnicy, ubiegający się o **płatności bezpośrednie do gruntów rolnych** oraz rolnicy starający się o płatności w ramach niektórych działań nieinwestycyjnych PROW 2007-2013 tj. płatności:

- z tytułu naturalnych utrudnień dla rolników na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW),
- rolnośrodowiskowe,
- na zalesianie gruntów rolnych.

PODJĘCIE ZOBOWIĄZAŃ

Rolnik ubiegający się o przyznanie płatności bezpośrednich oraz płatności w ramach niektórych działań nieinwestycyjnych PROW 2007-2013, o których mowa powyżej, w chwili złożenia wniosku, podejmuje zobowiązanie do przestrzegania wymogów wzajemnej zgodności we własnym gospodarstwie rolnym przez cały rok kalendarzowy. Zobowiązuje się również do umożliwienia przeprowadzenia kontroli na miejscu na terenie gospodarstwa przez inspektora ARiMR lub pracownika Inspekcji Weterynaryjnej.

KONTROLE

Organem odpowiedzialnym za kontrole wymogów wzajemnej zgodności w zakresie spełniania przez rolnika wymagań dobrej kultury rolnej oraz ochrony środowiska naturalnego będzie Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Organem odpowiedzialnym za kontrole wzajemnej zgodności w zakresie identyfikacji i rejestracji zwierząt będzie Inspekcja Weterynaryjna.

GDZIE SZUKAĆ INFORMACJI?

Informacje na temat wzajemnej zgodności będzie można uzyskać na stronach internetowych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (www.arimr.gov.pl), Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (www.minrol.gov.pl) oraz Centrum Doradztwa Rolniczego (www.cdr.gov.pl), a także bezpośrednio w biurach powiatowych i oddziałach regionalnych ARiMR oraz ośrodkach doradztwa rolniczego. Rolnicy zainteresowani oceną dostosowania gospodarstwa do wymogów wzajemnej zgodności mogą korzystać również z usług doradczych finansowanych w ramach PROW 2007-2013. Szczegółowe informacje można uzyskać na wyżej wymienionych stronach internetowych lub bezpośrednio w powyższych instytucjach.

Rolnicy, których gospodarstwa położone są na obszarach szczególnie narażonych na zanieczyszczenia azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (OSN), dodatkowo **powinni** zwrócić się po informacje dotyczące **programów działań** na swoich terenach do najbliższego Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej lub urzędu gminy, lub ośrodka doradztwa rolniczego, lub biura powiatowego ARiMR, czy też izby rolniczej.

WYMOGI WZAJEMNEJ ZGODNOŚCI OBOWIĄZUJĄCE OD 1 STYCZNIA 2009r.

I. ŚRODOWISKO NATURALNE



Ochrona środowiska naturalnego, w ramach wymogów wzajemnej zgodności dotyczy ochrony ptaków i siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, ochrony wód gruntowych przed substancjami niebezpiecznymi takimi, jak np.: środki ochrony roślin, "przepracowane" oleje rolnicze oraz postępowania z osadami ściekowymi w gospodarstwie, a także ochrony wód przed azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (głównie z produkcji zwierzęcej).

1. Ochrona dzikiego ptactwa i siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory

Dotyczy wszystkich rolników na terenie całego kraju:



Ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów i składników przyrody, takich jak: gatunki chronione, dziko występujące rośliny, zwierzęta, grzyby, zagrożone oraz naturalne siedliska przyrodnicze roślin i zwierząt, krajobraz i zadrzewienia.

Prawo (ustawa o ochronie przyrody²) określa 10 form ochrony przyrody, a wśród nich wymienia tzw. obszary Natura 2000.

Na obszarach Natura 2000 wymagania w zakresie wzajemnej zgodności wynikają z następujących dyrektyw:

- *Dyrektywa Ptasia - dotycząca ochrony dzikich ptaków*
- *Dyrektywa Siedliskowa - dotycząca ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.*

Ochrona gatunkowa wszystkich zwierząt, roślin i grzybów, obejmuje obszar całej Polski i dotyczy wszystkich mieszkańców, a więc także wszystkich rolników.

² Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz.U.Nr 92,poz.880,z późn. zm)

Natomiast celem istnienia sieci obszarów chronionych Natura 2000 jest ochrona różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, na rzecz najbardziej zagrożonych siedlisk, gatunków ptaków oraz roślin i zwierząt wskazanych w dyrektywach.

W skład Sieci Natura 2000 wchodzi: tzw. Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO), które wyznacza się na podstawie dyrektywy ptasiej oraz tzw. Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk (SOO), które wyznacza się na podstawie dyrektywy siedliskowej. W Polsce Sieć Obszarów Natura 2000 stanowi ok. 20% powierzchni kraju.

Należy podkreślić, że rolników gospodarujących na obszarach Natura 2000 będą obowiązywały dodatkowe wymagania wynikające z tzw. **planów ochrony** dla wybranej populacji, siedliska i działania ochronne dla danego terenu oraz gatunku³.

Szczegółowe informacje oraz wykaz obszarów Natura 2000, a także wykaz gatunków zwierząt, roślin i grzybów objętych ochroną, znajdują się na stronach internetowych Ministerstwa Środowiska www.mos.gov.pl. Informacje dotyczące obszarów Natura 2000 można również uzyskać bezpośrednio w biurach powiatowych ARiMR i ośrodkach doradztwa rolniczego.

1.1. Ochrona dzikiego ptactwa (dyrektywa ptasia⁴)



Celem dyrektywy dotyczącej ochrony dzikiego ptactwa jest ochrona wszystkich gatunków, a szczególnie tych o znaczeniu priorytetowym i zachowanie ich w stanie jak najbardziej sprzyjającym naturalnym miejscom występowania. Ochronie mają podlegać lęgowiska, pierzowiska, zimowiska i miejsca postoju. Dyrektywa zobowiązuje do stosowania zasad zrównoważonego gospodarowania w miejscach występowania ptaków, przez zachowanie siedlisk, odtwarzanie siedlisk przekształconych, tworzenie obszarów szczególnie chronionych oraz ustalenie zasad polowania na ptactwo łowne. Przepisy dyrektywy zabraniają umyślnego wyrządzania krzywdy ptakom (poprzez chwytanie, zabijanie, płoszenie w okresie lęgowym, niszczenie jaj i ich gniazd) oraz przetrzymywania i polowania na ptaki poza wyznaczonymi okresami.



³ Plany te powinny zostać wydane w formie rozporządzeń do ustawy o ochronie przyrody.

⁴ Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. Urz. WE L 103 z 25.04.1979, str. 1, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 1, str. 98, z późn. zm.)

1.2. Ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (dyrektywa siedliskowa⁵)



Celem dyrektywy dotyczącej ochrony siedlisk przyrodniczych jest zapewnienie różnorodności przyrodniczej na europejskim terytorium państw członkowskich, poprzez zachowanie siedlisk naturalnych oraz gatunków dzikiej flory i fauny w stanie sprzyjającym ochronie (z możliwością działań odtwarzających taki stan).



Roślin objętych ochroną gatunkową nie wolno zrywać, zbierać, ścinać, wrywać i niszczyć, natomiast pozostałe gatunki roślin objęte dyrektywą siedliskową należy użytkować w taki sposób, żeby nie zagrażało to ich wyginięciu. Zabronione jest również posiadanie, transport, handel i wymiana roślin chronionych, które zostały zabrane z siedliska przyrodniczego. Zakaz dotyczy wszystkich stadiów rozwoju tych roślin.



WYMAGANIA

- Przestrzega się programów Natura 2000. Rolnikowi nie wolno umyślnie:
- chwycić, okaleczać, zabijać, transportować, pozyskiwać i przetrzymywać ptaków żywych i martwych podlegających ochronie,
- niszczyć jaj, gniazd, lub płoszyć ptaków objętych ochroną,
- fotografować, filmować i obserwować, jeśli może to powodować płoszenie lub niepokojenie ptaków szczególnie chronionych*
- niszczyć siedlisk, ostoi zwierząt, oraz roślin i grzybów objętych ochroną,
- zrywać, zbierać i niszczyć roślin i grzybów objętych ochroną,
- wypalać łąk, pastwisk, nieużytków, rowów, pasów przydrożnych oraz trzcinowisk i szuwarów.

* oznaczonych symbolem 1 w załączniku 1 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz. U. 04. 220. 2237)

⁵ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. WE L 206 z 22.07.1992, str. 7, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 102, z późn. zm.)

2. Ochrona wód podziemnych przed zanieczyszczeniem spowodowanym przez niektóre substancje niebezpieczne⁶



Dotyczy wszystkich gospodarstw



W trakcie prowadzonej produkcji rolniczej, a także funkcjonowania gospodarstwa rolnego używane są substancje⁷, które stosowane lub przechowywane w niewłaściwy sposób mogą stanowić zagrożenie dla czystości wód i zdrowia publicznego. Spośród substancji stanowiących zagrożenie dla wód gruntowych w gospodarstwie rolnym najczęściej wykorzystywane są środki ochrony roślin, a także produkty naftowe, takie jak: oleje napędowe i opałowe, benzyna, oleje przekładniowe i hydrauliczne, smary, płyny hamulcowe.

W celu ochrony środowiska należy zachować szczególną ostrożność w przypadku stosowania wyżej wymienionych substancji. Oznacza to, że środki te należy przechowywać w taki sposób, aby nie powodować przedostawania się ich do wód gruntowych w sposób bezpośredni lub pośredni, czyli poprzez glebę.



Zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska:

Aby zapobiec zanieczyszczeniu środowiska (poprzez wylewanie, wysypywanie, przeciekanie, wyciekanie itd.) i nie powodować zagrożeń dla ludzi i zwierząt, zaleca się żeby:

- substancje niebezpieczne oraz ich opakowania przechowywane były w sposób zabezpieczający przed ich wprowadzaniem do wód,
- środki ochrony roślin przechowywane były w oryginalnych opakowaniach, w magazynie lub innym wydzielonym miejscu, zgodnie z etykietą/instrukcją stosowania oraz posiadały etykiety producenta,
- oleje odpadowe przechowywane były w szczelnych pojemnikach i magazynowane w miejscach zabezpieczających przed zanieczy-

⁶

Dyrektywa 80/68/EWG z dnia 17 grudnia 1979 r. w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem spowodowanym przez niektóre substancje niebezpieczne (Dz. Urz. WE L 20 z 26.01.1980)

⁷

Wykaz substancji niebezpiecznych będących załącznikiem do dyrektywy 80/68/EWG, których zrzuć są zabronione:

Wykaz I

Związki fluorooorganiczne i substancje, które mogą tworzyć takie związki w środowisku wodnym; związki fosforoorganiczne; związki cynoorganiczne; substancje, które posiadają właściwości rakotwórcze, mutagenne lub teratogenne w środowisku wodnym lub poprzez środowisko wodne; rtęć i jej związki, kadm i jego związki; oleje mineralne i węglowodory; cyjanki.

Wykaz II

Pierwiastki niemetaliczne oraz metale i ich związki: cynk, miedź, nikiel, chrom, ołów, selen, arsen, antymon, molibden, tytan, cyna, bar, beryl, bor, uran, wanad, kobalt, tal, tellur, srebro, biocydy i ich pochodne nie występujące w wykazie I; substancje mające szkodliwy wpływ na smak lub zapach wody gruntowej i związki odpowiedzialne za powstawanie tych substancji w takiej wodzie i czynienie jej niezdadną do spożycia przez ludzi; toksyczne lub trwałe związki organiczne krzemu oraz substancje, które mogą powodować tworzenie się takich związków w wodzie, z wyjątkiem tych, które są biologicznie nieszkodliwe lub które w wodzie szybko przekształcają się w substancje nieszkodliwe; związki nieorganiczne fosforu oraz fosfor w stanie wolnym; fluorki; amoniak i azotki.

szczeniami gruntu, a następnie przekazywane upoważnionemu do ich odbioru podmiotowi.



WYMAGANIA

- zabrania się zrzutów substancji niebezpiecznych dla środowiska (np. środków ochrony roślin, olejów, paliw) lub pośredniego wprowadzania tych substancji do gleby lub wód gruntowych.

3. Ochrona środowiska, w szczególności gleby, w przypadku stosowania osadów ściekowych w rolnictwie⁸

Dotyczy gospodarstw wykorzystujących komunalne osady ściekowe



Komunalne osady ściekowe to pochodzący z oczyszczalni ścieków osad z komór fermentacyjnych oraz innych instalacji służących do oczyszczania ścieków komunalnych oraz innych ścieków o składzie zbliżonym do składu ścieków komunalnych.

Osady ściekowe mogą być przekazane rolnikowi wyłącznie przez wytwórcę tych osadów. Fakt przekazania odpadów potwierdzany jest podpisami wytwórcy osadu (przekazującego) oraz rolnika (przyjmującego) na karcie przekazania odpadu. Wytwórca osadu odpowiedzialny jest za poddanie przekazywanych komunalnych osadów ściekowych badaniom oraz za przeprowadzenie badań gleby na krótko przed zastosowaniem na niej osadu i przekazanie informacji o dawkach tego osadu rolnikowi. Rolnik ma prawo żądać wyżej wymienionych dokumentów od wytwórcy osadów. W przypadku ich braku powinien odmówić przyjęcia osadów ściekowych.



Komunalne osady ściekowe można stosować:

- ◆ w rolnictwie do uprawy płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego, w tym przeznaczonych na paszę,
- ◆ do rekultywacji terenów przeznaczonych na cele rolne,

⁸ Dyrektywa Rady 86/278/EWG z dnia 12 czerwca 1986 r. w sprawie ochrony środowiska, w szczególności gleby, w przypadku wykorzystywania osadów ściekowych w rolnictwie (Dz. Urz. WE L 181 z 04.07.1986, str. 6 i L 377 z 31.12.1991, str. 48)

- ◆ do uprawy roślin przeznaczonych na kompost oraz roślin nie przeznaczonych do spożycia i produkcji pasz, pod warunkiem, że przestrzegane są poniższe wymagania⁹.



WYMAGANIA w przypadku wykorzystywania osadów ściekowych w rolnictwie:

- rolnik posiada kartę przekazania odpadu,
- rolnik posiada aktualne wyniki analizy zastosowanego komunalnego osadu ściekowego dostarczone przez wytwórcę osadu,
- rolnik posiada aktualne wyniki analizy gleby (na zawartość metali ciężkich, pH, fosforu), na której jest stosowany komunalny osad ściekowy, wykonane przed zastosowaniem osadu ściekowego,
- rolnik posiada dokument zalecanych dawek osadów ściekowych stosowanych w gospodarstwie, wydany przez wytwórcę osadów,
- rolnikowi nie wolno stosować komunalnych osadów ściekowych:
 - na gruntach wykorzystywanych do upraw pod osłonami,
 - na gruntach, na których rosną rośliny sadownicze i warzywa (nie dotyczy drzew owocowych),
 - na gruntach przeznaczonych pod uprawę roślin jagodowych i warzyw, których części jadalne bezpośrednio stykają się z ziemią i są spożywane w stanie surowym, w ciągu 10 miesięcy poprzedzających zbiory i w czasie zbiorów,
 - na łąkach i pastwiskach,
 - na terenach zalewowych, czasowo podtopionych i bagiennych,
 - na terenach czasowo zamrzniętych i pokrytych śniegiem,
 - na gruntach o dużej przepuszczalności (piaski luźne i słabo-gliniaste oraz piaski gliniaste lekkie), jeżeli poziom wód gruntowych znajduje się na głębokości mniejszej niż 1,5 m poniżej powierzchni gruntu,
 - na obszarach ochronnych zbiorników wód podziemnych,
 - w pasie gruntu o szerokości 50 m bezpośrednio przylegającego do brzegów jezior i cieków,
 - na terenach położonych w odległości mniejszej niż 100 m od ujęcia wody, domu mieszkalnego lub zakładu produkcji żywności,

⁹ Warunki wykorzystania komunalnych osadów ściekowych w rolnictwie reguluje rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 sierpnia 2002 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych.

- na wewnętrznych terenach ochrony pośredniej stref ochronnych ujęć wody,
- na gruntach rolnych o spadku przekraczającym 10%,
- na obszarach parków narodowych i rezerwatów przyrody,
- na terenach objętych pozostałymi formami ochrony przyrody np. parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, jeżeli osady nie zostały wytworzone na tych obszarach,
- podczas wegetacji roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi,
- na glebach kwaśnych o pH mniejszym niż 5,6.

4. Ochrona wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego¹⁰

Dotyczy rolników, których działki położone są na obszarach szczególnie narażonych na zanieczyszczenia azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (OSN).



Zgodnie z dyrektywą każde państwo członkowskie UE wyznacza na terytorium swojego kraju obszary, gdzie wody zostały zanieczyszczone związkami azotu pochodzenia rolniczego.

Wyznaczonym obszarem może być terytorium całego kraju, jak ma to miejsce w Danii, Austrii, czy Holandii lub jego część, jak jest to we Włoszech, Grecji, Belgii, Francji i Polsce.

¹⁰ Dyrektywa 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotyczącej ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dz. Urz. WE L 375 z 31.12.1991)

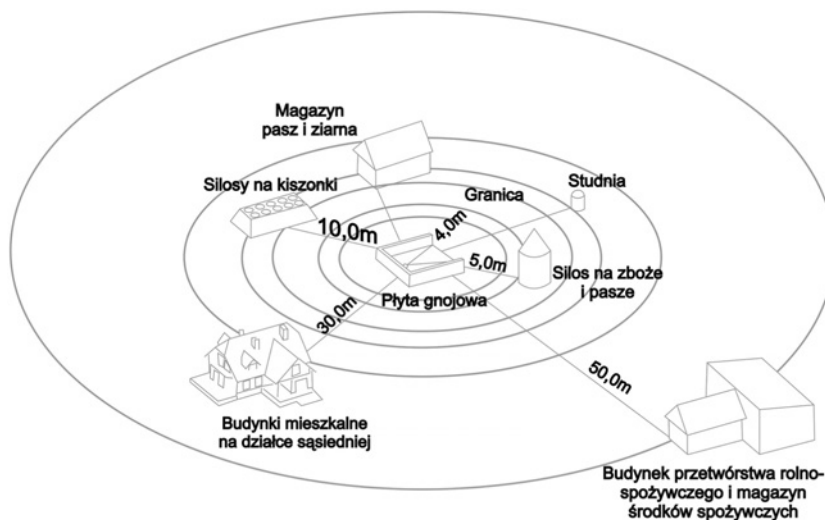
Obecnie na terenie kraju wyznaczonych jest 20 stref szczególnie narażonych na zanieczyszczenia azotanami pochodzenia rolniczego (OSN). Dla każdego z tych obszarów właściwe terytorialnie Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej (RZGW) opracowały i wprowadziły **programy działań** mające na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (głównie z produkcji zwierzęcej), które weszły w życie rozporządzeniami dyrektorów RZGW.

Mapa z zaznaczonymi obszarami OSN znajduje się w **Załączniku 1** oraz na stronach internetowych Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej (www.kzgw.gov.pl) lub na stronach Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej. Informacje te można uzyskać również bezpośrednio w biurach powiatowych ARiMR oraz ośrodkach doradztwa rolniczego.

Rolnicy, których gospodarstwa rolne położone są na obszarach OSN objęci są szczególnym programem doradczo-szkoleniowym. Właściwe ośrodki doradztwa rolniczego przy pomocy urzędów gmin, organizują bezpłatne szkolenia dla **wszystkich rolników** oraz pomagają w sporządzaniu potrzebnej dokumentacji.

Na obszarach OSN rolnik powinien przechowywać nawozy naturalne w postaci stałej (obornik) w pomieszczeniach inwentarskich o nieprzepuszczalnym podłożu lub na nieprzepuszczalnych płytach, zabezpieczonych przed przenikaniem wycieku do gruntu oraz posiadających instalację odprowadzającą wyciek do szczelnych zbiorników. W przypadku utrzymywania zwierząt na głębokiej ściółce, rolnik nie musi budować płyt, chyba, że szczegółowe programy działań ustanowione dla poszczególnych obszarów stanowią inaczej. Natomiast nawozy naturalne w postaci płynnej (gnojówka i gnojowica) rolnik powinien przechowywać w szczelnych zbiornikach, jeżeli programy działań nie określają dodatkowych wymagań dla tych zbiorników. Do zbiornika na nawozy naturalne w postaci płynnej nie wolno odprowadzać substancji pochodzących z domowych instalacji sanitarnych. Na rysunku poniżej przedstawiono minimalne odległości, jakie należy zachować pomiędzy płytą gnojową a innymi obiektami.

Kiszonki produkowane w gospodarstwie powinny być przechowywane w specjalnych zbiornikach, silosach, na płytach bądź w belach lub rękawach foliowych, usytuowanych w odpowiedniej odległości od zabudowań i granic zagrody wiejskiej oraz otwartych składowisk



nawozów naturalnych¹¹. Soki kiszonkowe powstające przy zakiszaniu świeżej zielonej masy roślin (mniej lub bardziej podsuszanej) na paszę dla zwierząt powinny być odprowadzane do studzienek zbiorczych, stanowiących integralną część składową silosów lub zabezpieczone w inny sposób przed wyciekami do gruntu. Zalecany sposób konserwacji pasz jest sporządzanie sianokiszonek, z których praktycznie nie ma wycieków soków.

Roczny plan nawożenia w gospodarstwie, który rolnik obowiązany jest posiadać, powinien uwzględniać:

- ▷ zapotrzebowanie roślin na składniki pokarmowe,
- ▷ odczyn i zasobność gleby w składniki mineralne,
- ▷ źródła składników nawozowych w gospodarstwie, w tym nawozy naturalne i organiczne.

Przy opracowywaniu planu nawożenia pomocne jest prowadzenie kart dokumentacyjnych pól w gospodarstwie, na których rejestrowane są m.in. terminy nawożenia, dawki zastosowanych nawozów, wysokość plonów roślin uprawnych.

¹¹ Zgodnie z wymogami zawartymi w ustawie z dnia 7 lipca 1994 - Prawo budowlane oraz w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie.



WYMAGANIA:

Szczegółowe wymagania zawarte w poszczególnych **programach działań** mogą się różnić między sobą. Dlatego też oprócz wymagań opisanych poniżej, konieczne jest zapoznanie się z aktualnym programem działań obowiązującym na danym obszarze OSN, na którym położone jest gospodarstwo i stosować się do podanych tam szczegółowych zaleceń.

Poniżej przedstawiono podstawowe wymagania, które będą obowiązywały rolnika na OSN w ramach wzajemnej zgodności:

- **Wymagania w zakresie przechowywania nawozów naturalnych i kiszzonek**
- **Wymagania w zakresie prowadzenia dokumentacji**
- **Zasady stosowania nawozów naturalnych**



Przechowywanie nawozów naturalnych i kiszzonek:

- obornik jest przechowywany w pomieszczeniach inwentarskich o nieprzepuszczalnym podłożu lub na płycie zaopatrzonej w instalacje odprowadzające wycieki do zbiorników na gnojówkę i wodę gnojową,
- pojemność płyty obornikowej zapewnia możliwość gromadzenia i przechowywania obornika w okresach, kiedy nie jest on wykorzystywany rolniczo (co najmniej 6 miesięcy),
- gnojowica i gnojówka są przechowywane w szczelnych zbiornikach,
- pojemność zbiorników na gnojowicę i na gnojówkę wystarcza na ich przechowywanie przez okres, kiedy nie są one wykorzystywane rolniczo (co najmniej 6 miesięcy),
- kiszzonki są zabezpieczone przed wyciekiem soków do gruntu,
- dawka nawozu naturalnego, zastosowana w ciągu roku, nie zawiera więcej niż 170 kg azotu (N) w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych.

Stąd obsada zwierząt w gospodarstwie powinna być dostosowana do możliwości wykorzystania nawozów naturalnych lub nadmiar tych nawozów powinien być zbywany. Sposób obliczania rocznej zawartości azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych w gospodarstwie rolnym przedstawia **Załącznik 2**.

W celu wyliczenia wielkości płyty obornikowej oraz pojemności zbiorników na gnojówkę i gnojownicę, potrzebnych w gospodarstwie, należy przeliczyć zwierzęta utrzymywane w gospodarstwie na DJP (Duże Jednostki Przeliczeniowe). Współczynniki przeliczeniowe sztuk zwierząt gospodarskich na DJP zamieszczono w **Załączniku 3**. Następnie otrzymaną liczbę DJP należy pomnożyć przez wskaźniki powierzchni płyty czy pojemności zbiornika podane w **Załączniku 4**.



Wymagania w zakresie prowadzenia dokumentacji (mogą się różnić w zależności od konkretnego, lokalnego programu działań):

- rolnik posiada roczny plan nawożenia dla upraw (przykład planu w **Załączniku 5**).
- rolnik posiada umowę zbytu nawozów naturalnych produkowanych w gospodarstwie rolnym, jeżeli wynika to ze zbyt dużej produkcji nawozów naturalnych (powyżej 170 kg N/ha) w stosunku do powierzchni gruntów rolnych będących w posiadaniu rolnika (przykład umowy znajduje się w **Załączniku 6**),
- rolnik posiada umowy dzierżawy lub użytkowania, innych niż posiadane, gruntów rolnych jeżeli wynika to ze zbyt dużej (powyżej 170 kg N/ha) produkcji nawozów naturalnych w stosunku do powierzchni gruntów rolnych będących w posiadaniu rolnika.



Zasady stosowania nawozów naturalnych:

- nawozy naturalne oraz organiczne w postaci stałej i płynnej stosowane są w okresach dozwolonych (od początku marca do końca listopada),
- nawozy naturalne w postaci stałej stosowane są pogłównie tylko na użytkach zielonych i wieloletnich uprawach polowych,
- nawozy naturalne oraz organiczne stosowane na gruntach ornych powinny być przykryte lub wymieszane z glebą nie później niż następnego dnia po ich zastosowaniu, z wyjątkiem nawozów stosowanych na użytkach zielonych,
- nawozy naturalne stosowane są w odległości, co najmniej 20 m od strefy wód (tj. strefy ochronnej źródeł, ujęć wody, brzegu zbiorników oraz cieków wodnych, kąpielisk itp.),
- przestrzegany jest zakaz stosowania nawozów:
 - na glebach zalanych wodą lub przykrytych śniegiem lub zamrzniętych,
 - bez względu na przebieg pogody i stan gleby w okresie od początku grudnia do końca lutego, z wyjątkiem upraw pod osłonami,
 - naturalnych w postaci płynnej w całym okresie wegetacji roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi (np. warzywa, owoce jagodowe),
 - naturalnych w postaci płynnej oraz mineralnych azotowych na glebach bez okrywy roślinnej, położonych na polach o nachyleniu większym niż 10%,
 - naturalnych w postaci stałej podczas wegetacji roślin z wyjątkiem trwałych użytków zielonych i wieloletnich upraw polowych.

II. IDENTYFIKACJA I REJESTRACJA ZWIERZĄT¹²



Dotyczy rolników posiadających zwierzęta



Głównym celem systemu identyfikacji i rejestracji zwierząt (IRZ) jest poprawa bezpieczeństwa żywności, zdrowotności zwierząt, a dzięki temu poprawa bezpieczeństwa zdrowia publicznego.

W celu dokonania rejestracji zwierząt w systemie IRZ należy:

- ♦ uzyskać numer identyfikacyjny producenta rolnego,
- ♦ zwrócić się o nadanie numeru siedziby stada.

Zgłoszenia zwierząt do rejestru oraz zdarzeń ich dotyczących, posiadacz zwierząt dokonuje poprzez wypełnienie druków dostępnych w biurach powiatowych ARiMR, bądź składa je w formie elektronicznej na stronie internetowej ARiMR i są to w szczególności:

- ♦ rejestracja zwierzęcia (urodzenie, przywóz z państw spoza UE, przywóz z państw UE),
- ♦ przemieszczenie zwierzęcia,
- ♦ padnięcie,
- ♦ ubój.

W związku z powyższym, rolnik jest obowiązany zgłaszać wszystkie zdarzenia dotyczące zwierząt do biur powiatowych ARiMR w terminach określonych w przepisach prawa, np. w przypadku bydła - w terminie do 7 dni od daty zaistnienia zdarzenia.

System Identyfikacji i Rejestracji Zwierząt (IRZ) umożliwia:

- ♦ ustalenie miejsc pochodzenia, pobytu i przemieszczeń zwierząt,
- ♦ zapewnienie bezpieczeństwa żywności zgodnie z wymogami Unii Europejskiej,
- ♦ uzyskanie pełnego dostępu do rynku produktów pochodzenia zwierzęcego innych państw członkowskich Unii Europejskiej.

¹² Dyrektywa Rady 2008/71/WE z dnia 15 lipca 2008 r. w sprawie identyfikacji i rejestracji świń, następnie Rozporządzenie Komisji (WE) nr 911/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) nr 1760/2000 Parlamentu Europejskiego i Rady w zakresie kolczyków, paszportów i rejestrów gospodarstw; Rozporządzenie (WE) nr 1760/2000 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 lipca 2000 r. ustanawiające system identyfikacji i rejestracji bydła i dotyczące etykietowania wołowiny i produktów z wołowiny oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 820/97 (Dz.U. WE L 204, z 11.8.2000, str. 1), oraz Rozporządzenie Rady (WE) nr 21/2004 z dnia 17 grudnia 2003 r. ustanawiające system identyfikacji i rejestracji zwierząt z gatunku owiec lub kóz i zmieniające rozporządzenie (EWG) nr 1782/2003 i Dyrektywy 92/102/EWG i 64/432/EWG (Dz.U. L 5, z 9.1.2004, str. 8).



Oznakowanie zwierząt:

Posiadacz zwierzęcia jest zobowiązany do jego oznakowania. Każde zwierzę w siedzibie stada powinno być odpowiednio oznakowane w podanych niżej terminach, zgodnie z przepisami.

BYDŁO: oznakowanie polega na założeniu na każde ucho zwierzęcia kolczyka z numerem identyfikacyjnym, zakupionego od dostawcy kolczyków znajdującego się na liście dostawców kolczyków prowadzonej przez ARiMR. Posiadacz zgłasza kierownikowi biura ARiMR fakt oznakowania zwierzęcia nie później niż w terminie 7 dni od dnia urodzenia tego zwierzęcia.

OWCE I KOZY: oznakowanie owcy i kozy polega na założeniu na lewe ucho zwierzęcia kolczyka z numerem identyfikacyjnym, zakupionego od dostawcy kolczyków znajdującego się na liście dostawców kolczyków prowadzonej przez ARiMR, a ponadto:

- **w przypadku owiec i kóz przeznaczonych do handlu** - założeniu na prawą małżowinę uszną kolczyka zawierającego numer identyfikacyjny zwierzęcia gospodarskiego albo kolczyka zawierającego identyfikator elektroniczny (od dnia 31 grudnia 2009 r. obowiązkowe będzie wyłącznie stosowanie kolczyków lub duplikatów kolczyków zawierających elektroniczne identyfikatory),

- **w przypadku owiec i kóz nieprzeznaczonych do handlu** - założeniu na prawą małżowinę uszną kolczyka zawierającego numer identyfikacyjny zwierzęcia gospodarskiego lub duplikatu kolczyka.

Posiadacz owcy lub kozy zgłasza kierownikowi biura powiatowego ARiMR fakt oznakowania zwierzęcia w każdym przypadku przed opuszczeniem przez to zwierzę siedziby stada, w której się urodziło, nie później jednak niż w terminie 6 miesięcy od dnia urodzenia tego zwierzęcia.

ŚWINIE: oznakowanie polega na wytatuowaniu w sposób trwały

i widoczny numeru identyfikacyjnego zwierzęcia gospodarskiego albo założeniu na lewą małżowinę uszną kolczyka albo duplikatu kolczyka z numerem identyfikacyjnym zwierzęcia gospodarskiego. Posiadacz świni jest obowiązany bezzwłocznie oznakować zwierzę i fakt ten zgłosić kierownikowi biura powiatowego ARiMR nie później niż przed dniem opuszczenia przez to zwierzę siedziby stada.



Przemieszczenia zwierząt:

Posiadacz **bydła, owiec i kóz** obowiązany jest zgłosić w biurze powiatowym ARiMR każdą zmianę miejsca pobytu zwierzęcia w terminie 7 dni od daty zaistnienia zdarzenia.

Zwierzęta **przywiezione z krajów Unii Europejskiej** przy wjeździe do Polski zachowują dotychczasowe oznakowanie. Nie wolno usuwać kolczyka lub zastępować go innym. W przypadku utraty lub uszkodzenia kolczyka należy złożyć zamówienie na jego duplikat na odpowiednim formularzu, a po otrzymaniu kolczyka z tym samym numerem, założyć go odpowiedniemu zwierzęciu.

Posiadacz zwierzęcia jest obowiązany zgłosić kierownikowi biura powiatowego ARiMR wwoz zwierzęcia w terminie 7 dni od dnia wwozu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (wyjątek: miejscem przeznaczenia zwierzęcia jest rzeźnia, a uboju dokona się w terminie: 20 dni - bydło, 5 dni roboczych - owce i kozy, 30 dni - świnie).

Zwierzęta **przywiezione spoza Unii Europejskiej** otrzymują nowy numer identyfikacyjny, zgodny ze wzorem obowiązującym dla danego gatunku zwierząt i muszą zostać oznakowane tym numerem. Fakt oznakowania oraz wwozu zwierzęcia do kraju należy zgłosić kierownikowi biura powiatowego ARiMR w terminie 7 dni od dnia przeprowadzenia weterynaryjnej kontroli granicznej, nie później jednak niż przed dniem opuszczenia przez to zwierzę gospodarstwa przeznaczenia (wyjątek: miejscem przeznaczenia zwierzęcia jest rzeźnia, a uboju dokona się w terminie: 20 dni - bydło, 5 dni roboczych - owce i kozy, 30 dni - świnie).



Prowadzenie księgi rejestracji:

Posiadacze bydła, owiec, kóz (z wyjątkiem przewoźników) oraz świń (z wyjątkiem przewoźników, rzeźni oraz podmiotów przetrzymujących zwierzęta

w miejscach gromadzenia zwierząt albo na wystawach, pokazach lub konkursach) obowiązani są do:

- ♦ prowadzenia ksiąg rejestracji tych zwierząt - odrębnie dla każdego gatunku zwierząt i każdej siedziby stada, w formie papierowej lub elektronicznie - w których umieszcza się m.in. numer siedziby stada oraz liczbę zwierząt gospodarskich w siedzibie stada,
- ♦ dokonania wpisu do księgi rejestracji bezpośrednio po zaistnieniu zdarzenia objętego obowiązkiem wpisu, nie później jednak niż w terminie 7 dni.

Wpisy i korekty w księdze rejestracji powinny być prowadzone w sposób czytelny.



Ponadto:

Posiadacz **owiec i kóz** obowiązany jest zgłosić w biurze powiatowym ARiMR informacje dotyczące posiadacza zwierząt lub siedziby stada w terminie 30 dni od daty zaistnienia zdarzenia.

Posiadacz **świń** obowiązany jest, w terminie **do 30 dni** od daty zaistnienia zdarzenia, zgłosić w biurze powiatowym ARiMR ubój zwierzęcia gospodarskiego oraz każde zwiększenie lub zmniejszenie liczebności stada.



WYMAGANIA:

- rolnik posiada numer siedziby stada,
- rolnik prowadzi księgę rejestracji bydła, świń, owiec i kóz,
- w siedzibie stada wszystkie sztuki bydła, owiec i kóz oraz świń są oznakowane zgodnie z przepisami,
- w siedzibie stada wszystkie sztuki bydła posiadają paszporty z aktualnymi wpisami,
- wpisu do księgi rejestracji bydła, świń, owiec i kóz dokonuje się w terminie 7 dni od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie powodujące obowiązek wpisu,

- dane zawarte w księdze rejestracji bydła, świń, owiec i kóz przechowywane są przez okres 3 lat od dnia utraty posiadania zwierzęcia,
- posiadacze bydła (z wyjątkiem podmiotów zajmujących się transportem), zgłaszają wszystkie zdarzenia dotyczące zwierząt wraz z datami tych zdarzeń do biur powiatowych ARiMR w terminie do 7 dni od daty zajścia danego zdarzenia,
- dokumenty przewozowe dla owiec/kóz urodzonych po dniu 9 lipca 2005 roku, przechowywane są przez okres nie krótszy niż 3 lata od dnia przewozu zwierząt do miejsca przeznaczenia,
- spis owiec/kóz dokonuje się w stadzie co najmniej raz na 12 miesięcy i jest przekazywany do biur powiatowych ARiMR zgodnie z przepisami.

III. DOBRA KULTURA ROLNA ZGODNA Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA - MINIMALNE NORMY



Dotyczy gospodarstw posiadających grunty rolne



Rolnicy ubiegający się o płatności bezpośrednie oraz płatności w ramach wybranych działań PROW 2007-2013 muszą przestrzegać zasad dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska. Obowiązek ten został wprowadzony z dniem wejścia Polski do Unii Europejskiej i od tego momentu przestrzeganie zasad dobrej kultury rolnej jest kontrolowane przez służby ARiMR.

Celem wzajemnej zgodności w tym zakresie jest przeciwdziałanie erozji gleby, ograniczenie degradacji substancji organicznej, jak również przeciwdziałanie zmianom struktury gleby i zachowanie przyrodniczo cennych siedlisk.

Wymagania przedstawione poniżej zostały opracowane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 marca 2007 roku w sprawie minimalnych norm (Dz. U. nr 46, poz. 306 z późn. zm.).



WYMAGANIA:

- grunt orny wykorzystywany jest do uprawy roślin lub ugorowania, przy czym dla pszenicy, żyta, jęczmienia i owsa ten sam gatunek rośliny może być uprawiany na tej samej powierzchni w ramach działki ewidencyjnej nie dłużej niż 3 lata,
- na gruntach ugorowanych przeprowadzono koszenie lub zabiegi uprawowe zapobiegające występowaniu i rozprzestrzenianiu chwastów, co najmniej raz w roku w terminie do 31 lipca,
- na łąkach/pastwiskach przeprowadzono koszenie i usuwanie okrywy roślinnej, co najmniej raz w roku w terminie do 31 lipca lub wypasano na nich zwierzęta w okresie wegetacyjnym traw, z tym że w przypadku:
 - łąk i pastwisk zadeklarowanych we wniosku o przyznanie pomocy finansowej w ramach działania płatności dla obszarów NATURA 2000 oraz związanych z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz we wniosku o przyznanie pomocy finansowej w ramach działania program rolnośrodowiskowy - koszenia i usuwania okrywy roślinnej dokonywano w terminie określonym w przepisach o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
 - łąk zadeklarowanych do płatności z tytułu przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt - koszenia i usuwania okrywy roślinnej dokonywano przynajmniej raz w roku w terminie określonym w przepisach w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt objętej planem rozwoju obszarów wiejskich, jednak nie później niż do dnia 31 października,
- przestrzegany jest zakaz wypalania traw, resztek poźniwnych itp., na gruntach rolnych,
- grunty rolne utrzymywane są w takim stanie, aby nie były one porośnięte drzewami lub krzewami z wyjątkiem:
 - łąk i pastwisk, które mogą być porośnięte pojedynczymi drzewami i krzewami, jeżeli nie wpływają one na prowadzoną na tych

gruntach produkcję roślinną, a ich liczba nie przekracza 50 sztuk na hektar,

- gruntów ornych położonych na stokach o nachyleniu powyżej 20°, które mogą być porośnięte pojedynczymi drzewami i krzewami, jeżeli nie wpływają one na prowadzoną na tych gruntach produkcję roślinną, a ich liczba nie przekracza 50 sztuk na hektar,

- - gruntów, na których prowadzone są plantacje wierzby (*Salix sp.*) wykorzystywanej do wyplatania,
 - drzew i krzewów niepodlegających wycięciu zgodnie z przepisami o ochronie przyrody, mających znaczenie dla ochrony wód i gleb oraz niewpływających na prowadzoną na tych gruntach produkcję roślinną,
 - plantacji zagajników o krótkiej rotacji wykorzystywanych na cele energetyczne,
- utrzymywane zgodnie z normami są powierzchnie gruntów rolnych, na których znajdują się:
 - oczka wodne w rozumieniu przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych o łącznej powierzchni mniejszej niż 100 m² w obrębie działki rolnej,
 - rowy, nieutwardzone drogi dojazdowe wydzielone w obrębie działek rolnych, pasy zadrzewień, żywopłoty, ściany tarasów, których szerokość w obrębie działki rolnej nie przekracza 2 m i które nie stanowią odrębnej działki ewidencyjnej,
- plantacje zagajników o krótkiej rotacji oraz wieloletnie plantacje trwale wykorzystywane na cele energetyczne (z wyjątkiem gruntów, na których są prowadzone plantacje wierzby (*Salix sp.*) wykorzystywanej do wyplatania) utrzymywane są:
 - w stanie niezachwaszczonym,
 - tak, by ich zbiór następował w cyklu maksymalnie: ośmioletnim dla plantacji zagajników o krótkiej rotacji oraz czteroletnim - dla wieloletnich plantacji trwałych,
 - 1,5 m od granicy sąsiedniej działki gruntu, na której założona została taka plantacja lub użytkowanej jako grunt leśny,
 - 3 m od granicy sąsiedniej działki gruntu użytkowanej w inny sposób niż określony powyżej,
- zabiegi uprawowe nie są wykonywane ciężkim sprzętem na gruntach rolnych w okresie wysycenia profilu glebowego wodą,

- grunty orne położone na stokach o nachyleniu powyżej 20 nie są wykorzystywane do uprawy roślin wymagających utrzymania redlin wzdłuż stoku lub nie są utrzymywane jako ugór czarny,
- na gruntach ornych, położonych na stokach o nachyleniu powyżej 20 prowadzona jest uprawa roślin wieloletnich z okrywą roślinną lub ściółką w międzyrzędziach albo metodą tarasową.
- Zmiana sposobu użytkowania trwałych użytków zielonych wymaga zgody kierownika biura powiatowego ARIMR, w przypadku gdy wskaźnik referencyjny określony przez Ministra Rolnictwa zmaleje o więcej niż 5%.

Jeżeli wskaźnik referencyjny zmaleje o więcej niż 8%, rolnik posiadający grunty przekształcone z trwałych użytków zielonych jest obowiązany do ich ponownego przekształcenia w trwałe użytki zielone.

Wskaźnik referencyjny jest publikowany corocznie do dnia 30 listopada przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski".

IV. SANKCJE

Należy pamiętać, że wymogi wzajemnej zgodności nie są nowymi wymogami. Oznacza to, że wymogi te już obecnie powinny być przestrzegane przez rolników. Jeżeli jednak podczas kontroli inspektorzy stwierdzą pewne odstępstwa od obowiązujących przepisów, to w pierwszej kolejności będą musieli ocenić, czy stwierdzona niezgodność z wymogami wynika z nieumyślnego działania rolnika (zaniedbanie), czy też nosi cechy umyślnego działania. Każda stwierdzona niezgodność będzie oceniana pod kątem dotkliwości, zasięgu, trwałości i ewentualnie powtarzalności niezgodności.

W przypadku, gdy stwierdzona niezgodność wyniknie z **zaniedbania** ze strony rolnika, obniżka w płatnościach będzie zasady stanowić 3 % całkowitej kwoty płatności bezpośrednich. Jednakże, na podstawie raportu z kontroli może zostać wydana decyzja o obniżeniu wielkości potrącenia do wysokości 1 % lub zwiększeniu go do 5 % całkowitej kwoty lub, w określonych przypadkach, odstąpieniu od nałożenia jakichkolwiek obniżek.

W przypadku stwierdzenia **powtarzającej się niezgodności**, procent sankcji zostanie pomnożony przez 3, jednak maksymalna wysokość sankcji

nie może przekroczyć 15 % całkowitej kwoty płatności bezpośrednich.

W przypadku, gdy rolnik **celowo dopuścił** się stwierdzonej niezgodności, obniżka zastosowana wobec całkowitej kwoty, będzie z zasady wynosić 20 % tej całkowitej kwoty. Jednakże, Agencja Płatnicza może na podstawie oceny przedłożonej przez właściwy organ kontroli w protokole z czynności kontrolnych, wydać decyzję o obniżeniu procentu do wysokości nie mniejszej niż 15 % lub, w drastycznych przypadkach może zwiększyć ten procent nawet do 100 % całkowitej kwoty.

V. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. Mapa obszarów, na których należy ograniczyć odpływ azotu ze źródeł rolniczych (mapa obszarów OSN)



Załącznik 2. Sposób obliczania rocznej zawartości azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych w gospodarstwie rolnym

Rodzaj zwierząt	SYSTEM UTRZYMANIA											Zawartość azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych przez poszczególne rodzaje zwierząt
	Głęboka ściółka			Płytką ściółką				Beźściółkowo				
	Obornik		Liczba zwierząt według stanu średnio-rocznego	Obornik		Gnojówka		Gnojowica		Liczba zwierząt według stanu średnio-rocznego	Zawartość azotu	
	Produkcja obornika przez poszczególne rodzaje zwierząt	Zawartość azotu		Produkcja obornika przez poszczególne rodzaje zwierząt	Zawartość azotu	Produkcja gnojówki przez poszczególne rodzaje zwierząt	Zawartość azotu	Produkcja gnojowicy przez poszczególne rodzaje zwierząt	Zawartość azotu			
ton/rok	kg/ha obornika	ton/rok	kg/ha obornika	m ³ /rok	kg/m ³ gnojówki	m ³ /rok	kg/m ³ gnojowicy	kg				
Bydło												
buhaje	19	5,9	10,5	2,6	5,8	3,3		22	3,5			
krowy	18	6,1	10	2,8	6,2	3,8		25	4			
jałówki cielne	16	6	8,5	2,6	5,4	3,1		23	3,1			
jałówki powyżej 1 roku życia	14	4,6	7,5	1,6	2,8	2,6		21	2,9			
jałówki od 1/2 do 1 roku życia	12	2,1	6	0,8	1,8	1,7		18	2,6			
cielęta do 1/2 roku życia	4	0,6	2	0,4	0,9	1		15	2,4			
Trzoda chlewna												
knury	6,5	3,5	3,2	2,1	2,9	3,3		4,6	4			
maciory	7	3,7	3,7	2,2	3,6	3,4		4,6	4,2			
warchaki od 2 do 4 miesięcy życia	2,5	2	0,1	0,5	1,1	0,8		1,7	1,6			
prosięta do 2 miesięcy życia	1,2	0,05	0,2	0,01	0,9	0,02		0,5	1,4			
tuczniaki	4,5	2,4	2,5	2,4	2,2	3,6		3,5	3,6			
Konie												
ogierzy	10,5	6	7	2,7	2	1,9						
klacze, wałachy	10,5	6,2	7,5	2,9	2,4	2,1						
żrebacki powyżej 2 lat życia	8,5	5,2	6,5	2,5	1,7	1,8						
żrebacki powyżej 1 roku życia	8	4,2	5	1,8	1,4	1,3						
żrebacki od 1/2 do 1 roku życia	3,5	2,7	2	1,3	1,2	0,9						
żrebięta do 1/2 roku życia	1,8	0,15	1	0,8	0,7	0,5						
Owce												
tryki powyżej 1 i 1/2 roku życia	1,7	6,7	0,9	3,1	0,28	3						
owce powyżej 1 i 1/2 roku życia	2	6,9	0,8	3,2	0,3	3,1						
jagnięta powyżej 3 i 1/2 miesiąca życia	0,6	4,3	0,4	1,9	0,09	2						
jarłaki trzyci	0,8	4,5	0,6	2,1	0,12	2,2						
jarłaki maciory	0,9	4,8	0,8	2,2	0,28	2,3						
Drób (pomiot kurzy)												
kury			0,045	14,5								
kaczki			0,084	5,1								
brojlery			0,026	26,7								
gesi			0,036	24,5								
indyki			0,037	25,4								
gołębie			0,03	23								
Inne												
lisy i jenoty			0,15	1,5								
norki i tchórze			0,6	1,8								
króliki			0,5	5,4								
szynszyle								0,011	0,53			
daniele			2,1	10,1								
kozy			1,8	9,4								
strusie afrykańskie			1,5	16								
strusie Emu i Nandu			1	16								
inne zwierzęta o łącznej masie 500 kg z wyłączeniem ryb			10	6								
Zawartość azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych w gospodarstwie rolnym (w kg)												
Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym (w ha)												
Zawartość azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych w gospodarstwie rolnym (w kg/ha użytków rolnych)												

Objaśnienia do tabeli (załącznik 2):

- 1) podane w tabeli ilości produkowanego obornika, gnojówki i gnojowicy przez poszczególne rodzaje zwierząt oraz zawartości azotu w oborniku, gnojówce i gnojowicy są uśrednione;
- 2) zawartość azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych przez poszczególne rodzaje zwierząt oblicza się przy zastosowaniu następującego wzoru:
liczba zwierząt według stanu średniorocznego x produkcja obornika lub gnojówki lub gnojowicy x zawartość azotu;
- 3) zawartość azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych w gospodarstwie rolnym oblicza się przez dodanie wartości uzyskanych dla poszczególnych rodzajów zwierząt, a następnie przez podzielenie uzyskanej w ten sposób wartości przez powierzchnię użytków rolnych w gospodarstwie rolnym wyrażoną w ha.

Załącznik 3. Współczynniki przeliczeniowe sztuk zwierząt gospodarskich na duże jednostki przeliczeniowe (DJP).

Rodzaj zwierząt	Współczynnik przeliczania na DJP	Rodzaj zwierząt	Współczynnik przeliczania na DJP
Ogiery, klacze, wałachy	1,2	Daniele	0,12
Małe konie: huculy, koniki polskie, kuce	0,6	Perlice	0,003
Żrebaki powyżej 2 lat	1	Tryki powyżej 1 i 1/2 roku	0,12
Żrebaki powyżej 1 roku	0,8	Owce powyżej 1 i 1/2 roku	0,1
Żrebaki od 1/2 do 1 roku	0,5	Jagnięta do 3 i 1/2 miesiąca	0,05
Żrebięta do 1/2 roku	0,3	Jarlaki tryczki	0,08
Buhaje	1,4	Jarlaki maciory	0,1
Krowy	1	Lisy, jenoty	0,025
Jałówki cielne	1	Norki, tchórze	0,0025
Jałówki powyżej 1 roku	0,8	Nutrie	0,007
Jałówki od 1/2 do 1 roku	0,3	Szynszyle	0,001
Cielęta do 1/2 roku	0,15	Kury, kaczki	0,004
Knury	0,4	Gęsi	0,008
Maciory	0,35	Indyki	0,024
Wardlaki 2-4-miesięczne	0,07	Strusie	0,2
Prosięta do 2 miesięcy	0,02	Gołębie	0,002
Tuczniaki	0,14	Psy	0,05
Kozy	0,15	Króliki	0,007
Jelenie	0,29	Przepiórki	0,0003
inne zwierzęta o łącznej masie 500 kg z wyłączeniem ryb	1		

Załącznik 4. Wymagana wielkość urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych w przeliczeniu na 1 DJP.

Sposób utrzymywania zwierząt	Powierzchnia/pojemność płyty/zbiornika na OSN– 6 m-cy
System ściółkowy	Bydło i trzoda chlewna
	3,5 m²/1 DJP dla obornika
	3 m³/1 DJP dla gnojówki
	Drób
	1,6 m²/1 DJP dla obornika
	0,25 m³/1 DJP dla gnojówki
	Konie
	3,5 m²/1 DJP dla obornika
1,5 m³/1 DJP dla gnojówki	
Bezściółkowy	10 m³/1 DJP dla gnojowicy

Załącznik 5. Plan nawożenia w gospodarstwie.

Pole lub użytek rolny				Zasobność gleby			Nawozy naturalne t/ha	Nawozy mineralne			
Nr	Roślina	Plon t z ha	Obszar ha	N min. kg/ha	pH	P ₂ O ₅		K ₂ O	N	P ₂ O ₅	K ₂ O
						Klasa zawartości *		kg/ha			
Razem w gospodarstwie:											

* Klasa zawartości ustalona wg kryteriów przyjętych przez Stację Chemiczno-Rolniczą na podstawie wyników analiz gleby (mg P₂O₅/kg gleby oraz mg K₂O/kg gleby).

Załącznik 6. Przykład umowy zbytu nadwyżki nawozu naturalnego.

Miejscowość, data DD-MM-RR.

Umowa zbycia

W dniu między zbywającym (wpisać imię i nazwisko), zamieszkałym w (wpisać adres zamieszkania), legitymującym się dowodem osobistym, a nabywającym (wpisać imię i nazwisko) zamieszkałym (wpisać adres zamieszkania), legitymującym się dowodem osobistym..... , została zawarta następująca umowa

- 1) Zbywający zobowiązuje się dostarczać nabywającemu w okresie od..... do..... nawóz naturalny (obornik, gnojówka, gnojowica *) w ilości dt (m³).
- 2) Nabywający zobowiązuje się przyjmować nawóz naturalny po wcześniejszym ustaleniu ze zbywającym terminu dostawy.
- 3) Umowa niniejsza może być rozwiązana w drodze porozumienia stron, a wszelkie spory będą rozstrzygane polubownie.
- 4) Umowę spisano w dwóch egzemplarzach po jednym dla każdej strony.

Podpisy

*niepotrzebne skreślić

Adresy Oddziałów Regionalnych ARiMR

Dolnośląski

52-438 Wrocław, ul. Giełdowa 8
tel.: (0-71) 369 74 00;
fax: (0-71) 364 37 02
e-mail: dolnoslaski@doplaty.gov.pl

Kujawsko-Pomorski

87-100 Toruń, ul. Dąbrowskiego 4
tel.: (0-56) 619 83 04;
fax: (0-56) 652 12 99
e-mail: kujawsko-pomorski@doplaty.gov.pl

Lubelski

21-003 Ciecierzyn, Elizówka k/Lublina 65A
tel.: (0-81) 756 88 10;
fax: (0-81) 756 39 42
e-mail: lubelski@arimr.gov.pl

Lubuski

65-120 Zielona Góra, Al. Zjednoczenia 104
tel.: (0-68) 329 27 99;
fax: (0-68) 451 94 49
e-mail: lubuski@arimr.gov.pl

Łódzki

92-202 Łódź, Al. J. Piłsudskiego 84
tel.: (0-42) 675 67 00;
fax: (0-42) 674 60 92
e-mail: lodzki@arimr.gov.pl

Małopolski

31-503 Kraków, ul. Lubicz 25
tel.: (0-12) 629 80 50;
fax: (0-12) 421 13 11
e-mail: malopolski@arimr.gov.pl

Mazowiecki

00-175 Warszawa, Al. Jana Pawła II 70
tel.: (0-22) 536 57 06;
fax: (0-22) 860 29 85
e-mail: mazowiecki@doplaty.gov.pl

Opolski

45-836 Opole, ul. Wrocławska 170 G
tel.: (0-77) 401 84 00;
fax: (0-77) 457 45 23
e-mail: opolski@arimr.gov.pl

Podkarpacki

35-233 Rzeszów, ul. Lubelska 46
tel.: (0-17) 875 60 01;
fax: (0-17) 864 25 50
e-mail: podkarpacki@doplaty.gov.pl

Podlaski

18-400 Łomża, ul. Nowa 2
tel.: (0-86) 216 63 11;
fax: (0-86) 216 45 13
e-mail: podlaski@arimr.gov.pl

Pomorski

81-332 Gdynia, ul. Kofłataja 1
tel.: (0-58) 668 60 00;
fax: (0-58) 669 68 44
e-mail: pomorski@arimr.gov.pl

Śląski

42-200 Częstochowa, ul. J. Sobieskiego 7
tel.: (0-34) 378 28 00;
fax: (0-34) 324 94 28
e-mail: slaski@arimr.gov.pl

Świętokrzyski

25-414 Kielce, ul. Warszawska 430
tel.: (0-41) 349 09 00;
fax: (0-41) 332 84 02
e-mail: swietokrzyski@doplaty.gov.pl

Warmińsko-Mazurski

10-038 Olsztyn, ul. Św. Wojciecha 2
tel.: (0-89) 521 09 20;
fax: (0-89) 522 98 25
e-mail: warmińsko-mazurski@arimr.gov.pl

Wielkopolski

60-479 Poznań, ul. Strzeszyńska 36
tel.: (0-61) 845 56 60;
fax: (0-61) 840 06 95
e-mail: wielkopolski@arimr.gov.pl

Zachodniopomorski

71-245 Szczecin, ul. Szafera 10
tel.: (0-91) 469 84 00;
fax: (0-91) 439 47 63
zachodniopomorski@arimr.gov.pl

ISBN 978-83-87381-55-4